

ELŐSZÓ

(*Bérczes Tibor*)

HOGY JUTOTT ILYESMI AZ ESZEMBE?!

„Hogy jutott ilyesmi az eszébe?” – ez az egyik leggyakoribb reakció, amikor egy beszélgetésben kiderül, hogy néhány éve írtam egy könyvet a holland eutanázia gyakorlatról, és bizonyára e mostani könyv kapcsán is felteszik majd ezt a kérdést nekem. A kíváncsiság egyrészt jogos, hisz annyi egyéb téma van a világon, másrészt ez több, mint merő kíváncsiság, mert benne van az a döbbenet is, hogy épeszű embert hogyan foglalkoztathat egy ilyen „szörnyű” téma. Hadd adjak akkor ebben a rövid előszóban is rövid magyarázatot arra, hogyan jutott valami az eszembe, ami mindenkinek ott van a fejében, csak azt sikeresebben hessegeti el magától.

Úgy kezdődött, hogy jó huszonöt éve részt vettem egy színjátékban. Egy vizsgálat után az orvos közölte anyámmal – és nem apámmal(!) –, hogy apám rákos, és csak hetei vannak hátra. A hetekből aztán két év lett, de e viszonylag hosszú idő alatt a velem folytatott beszélgetésekben még véletlenül sem mondtuk ki azt, amit tudtunk, ő pedig nem kérdezett rá, mert tudta, hogy ebben a darabban neki ezt a szerepet osztották. Akkor ezt mindenki – biztos vagyok benne, hogy apám is – így tartotta helyesnek. E miatt ma sincs lelkiismeret-furdalásom, mert más minta híján mi csak a bevett mintát követtük. Az más kérdés, hogy ma már nem szeretném, ha ez például velem ugyanígy megismétlődne. Mint ahogy azt sem, hogy

rituálisan – mintha még a gyógyításról lenne szó – kezeljenek, és nem egyszer úgy bánjanak velem, mintha az a fogalom, hogy emberi méltóság nem is létezne.

Apám halála után jó néhány évvel a Károlin, ahol a holland kultúra bizonyos sajátosságairól tartottam órákat, véletlenül – illetve azért nem teljesen – szóba került az eutanázia kérdése is, illetve az, hogyan néz ez ki a mindennapi holland gyakorlatban. Mivel idevonatkozó ismereteim hiányosak és könyvszagúak voltak, elhatároztam, hogy keresek valakit, aki naponta szembesül a halállal kapcsolatos dilemmákkal, így azokról hitelesen tud beszélni. Szerencsém volt, mert némi keresgélés után megtaláltam az igazit, Biró Eszter hospice pszichológus személyében, aki a halállal, illetve a haldoklókkal kapcsolatos élményeiről és tapasztalatairól beszélve „behozta az életet az iskolába”. Eszter előadása világossá tette, hogy a halálról való gondolkodás korántsem lelki defekt, hanem mondhatni szükséges feltétele annak, hogy intenzívebben tudjunk élni és jobban tudjuk értékelni az életet. A rá következő években – hivatástudatát és kiváló előadói készségét kihasználva – többször is elhívtam Esztert, aki aztán bosszút állt rajtam, mert megkért, menjek el az ELTE-re, ahol akkor tanított, és beszéljek a diákjainak a holland eutanázia gyakorlatról. Rákészültem, elmentem, de újfent azzal szembesültem, hogy igazából nagyon keveset tudok erről a témáról. Ekkor elhatároztam, hogy most már tényleg alaposabban utánajárok a dolgoknak. A következő télen aztán Hollandiában a háziorvostól a hozzátartozóig, a szociológustól a filmrendezőig, a gyermekorvostól az aktivistáig olyan embereket kerestem és találtam, akiket kikérdezhettem az eutanázia különböző aspektusairól és dilemmáiról. Az így

készült beszélgetésekből született meg az *Élni és halni hagy-
ni* című könyv, amelyből mind az eutanázia ellenzői, mind a
hívei bőven meríthetnek érveket, hisz az eutanázia mindig is
csak azoknak lesz lehetőség, akiknek befér a világnézetébe.
A könyv fogadtatása némi csalódást okozott nekem. Abban
bíztam ugyanis, hogy heves érzelmeket gerjeszt, és talán el-
indít egy, a korábbiaknál termékenyebb – mert immár gya-
korlatból leszűrt tények ismeretében folytatott – vitát. Ezzel
szemben azzal szembesültem, hogy nemhogy az eutanázia,
de maga a halál, sőt halandóságunk ténye is tabu, rémiszti
és riasztja az emberek – gyakran még a közvetlenül érin-
tettek – többségét is. Jól illusztrálja ezt az egyik szomszéd-
asszonyom. Zsuzsa egy könyvesbolt kirakatában látta meg a
könyvet, és amikor legközelebb találkoztunk a lépcsőházban,
megkérdezte: „hogyan jutott ilyesmi az eszébe?” Válaszképp ad-
tam neki egy példányt. Egy hónappal később aztán rákérdez-
tem, van-e már valamilyen benyomása a könyvről és arról,
hogyan juthat ilyesmi az ember eszébe. „Még nem mertem
kinyitni” – hangzott a válasz. Azóta nem kérdeztem rá, és ő
sem hozta szóba a dolgot. Ebben maradtunk, és gondolom,
a könyvet örökre egy fiók mélyére süllyesztette. Fura mód,
ez és jó néhány hasonló élmény nem keserített el, sőt inkább
arra ösztönzött, hogy törjem a fejem, mi lehetne az első lé-
pés ahhoz, hogy a halál és minden, ami azzal összefügg, egy-
szer kimondható, kibeszélhető és „megszelídíthető” legyen.
Aztán egyszer csak rájöttem, hogy ott a megoldás az orrom
előtt, és az nem más, mint Eszter, illetve az a munka, ame-
lyet jó 15 éve a hospice-ban végez. Az nem Hollandia, hanem
Óbuda, az nem az eutanázia, hanem „csak” a szembesülés
azzal, hogy halandók vagyunk, az nem valamilyen ideológia

vagy világnézet, hanem maga a mindennapi élet – és halál kérdése. Aztán amikor már csak azon gondolkodtam, a nap mely szakában tudom a legkönnyebben elérni Esztert, hogy megkérdezzem, volna-e kedve leülni és beszélgetni velem, megcsörrent a telefon, és Eszter hívott. Azt kérdezte, nem volna-e kedvem leülni és beszélgetni vele mindarról, amit 15 éves munkája alatt megtapasztalt és megtanult a halálhoz való viszonyainkról. Valahogy így képzeltem el mindig a mennyből az angyalt és a boldogító igent.

Az itt olvasható beszélgetésekben egy átlagember, aki a látogatás ellenére nem a halállal kel és ébred, kérdez egy nem átlagos tudású pszichológust, aki egyebek mellett amellet érvel, hogy a bennünk lévő halálfélelem nem nő, hanem csökken, ha szembe merünk nézni halandóságunk tényével, hogy a hospice nem egy elfekvő, hanem egy olyan intézmény, ahol méltósággal halhatunk meg, hogy a haldoklónak még lehet fontos küldetése, mert a túlélők számára korántsem mindegy, milyen üzenettel távozik. Szándék szerint a beszélgetés forma oldja a téma nyomasztó jellegét, a kérdező laikus volta pedig – a hátrányok mellett – talán segít abban, hogy hétköznapi és bárki számára átélhető formában legyen szó valamiről, ami ott van mindannyiunk fejében, csak nem nagyon merjük kimondani. Én kimondhattam és beszélgethettem ezekről, és azóta még jobban szeretek élni. Csak remélni tudom, hogy az olvasó él e beszélgetések révén felkínált lehetőséggel, és így módon tovább erősödik az életkedve!

Ajánlom ezt a könyvet a 91 éves anyukámnak, aki megígérte, hogy garantáltan nem olvassa el.